

MINISTERSTWO ROLNICTWA
i ROZWOJU WSI

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

INSTYTUT
EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ

NR
17

RYNEK RZEPAKU

stan i perspektywy

ISSN 1231-269X

**RAPORTY
RYNKOWE**

CZERWIEC 2000

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Produkcja rzepaku – *E. Rosiak*
- III. Obroty rzepakiem – *E. Rosiak*
- IV. Handel zagraniczny surowcami i produktami oleistych – *W. Dzwonkowski*
- V. Produkcja i sytuacja finansowa przemysłu tłuszczowego – *J. Bielecki, E. Wąsiewicz*
- VI. Ceny detaliczne i spożycie tłuszczów roślinnych – *E. Rosiak*
- VII. Sytuacja na światowym rynku nasion oleistych i olejów roślinnych – *J. Burakiewicz*

**Przy publikowaniu fragmentów raportu oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Raport przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski, tel.: 827-36-64

AUTORZY:

dr inż. Ewa Rosiak

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

Jan Bielecki

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 516

dr inż. Jan Burakiewicz

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 595

mgr Wiesław Dzwonkowski

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 616

mgr Elżbieta Wąsiewicz

• MRiRW •

Tel.: (0 22) 623-20-11

mgr inż. Teresa Zdziarska

• IERiGŻ •

Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 440

Raport zatwierdziła w dniu 30.05.2000 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Marian Brzóska (sekretarz), Tadeusz Chrościcki, Eugeniusz Gorzelak, Teresa Jabłońska-Urbaniak, Wojciech Józwiak,
Ryszard Kreft, Ewa Król-Pol, Jan Małkowski, Krzysztof Materko, Bożena Nowicka, Roman Urban, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejny raport wydany będzie w listopadzie 2000 r.

W serii Raporty Rynkowe w najbliższym czasie ukążą się:

1. Rynek owoców i warzyw /16/ • lipiec 2000,
2. Rynek ziemi rolniczej /3/ • lipiec 2000,
3. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /18/ • wrzesień 2000,
4. Rynek pasz /8/ • październik 2000,
5. Rynek mięsa /19/ • październik 2000,
6. Rynek drobiu i jaj /18/ • październik 2000,
7. Rynek ziemniaka /18/ • październik 2000,
8. Rynek zbóż /19/ • październik 2000,
9. Rynek rzepaku /18/ • listopad 2000,
10. Rynek mleka /19/ • listopad 2000,
11. Rynek cukru /18/ • grudzień 2000,
12. Popyt na żywność /1/ • grudzień 2000,
13. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /12/ • grudzień 2000.

POPYT NA ŻYWNOSĆ

Od grudnia 2000 roku rozpoczynamy systematyczne publikowanie raportu dotyczącego wyłącznie popytu na żywność. Raport zawierał będzie dokładną informację o dotychczasowych i przewidywanych kierunkach rozwoju popytu na podstawowe grupy produktów spożywczych. Autorzy zaprezentują w nim szczegółową analizę aktualnego poziomu i struktury konsumpcji żywności w Polsce oraz determinujących ją czynników i uwarunkowań o charakterze makro- i mikroekonomicznym.

Rok 1999 był drugim z kolei, w którym zbiory rzepaku i rzepiku w Polsce przekroczyły 1 mln ton. Mimo wysokiej ubiegłorocznej produkcji rzepaku, w drugiej połowie sezonu 1999/2000 wystąpił niedobór tego surowca w kraju. Spowodowane zostało to zbyt wysokim jego eksportem zrealizowanym w pierwszej połowie sezonu 1999/2000 (ok. 30% krajowej produkcji). W sezonie 1999/2000 Polska umocniła na rynku światowym pozycję eksportera netto nasion rzepaku, jednakże jego przerób w krajowych olejarniach był niższy niż w sezonie poprzednim. W 1999 r., w porównaniu z rokiem 1998, wyniki handlu zagranicznego w sektorze oleistych znacząco się poprawiły. Nastąpił bowiem nie tylko wzrost eksportu nasion rzepaku, lecz również śruty rzepakowej, a także wyrobów finalnych przemysłu tłuszczowego, przy obniżeniu importu surowców i produktów oleistych, z wyjątkiem margaryn. Deficyt obrotów handlowych w sektorze oleistych zmniejszył się ponad dwukrotnie i wyniósł 195 mln USD wobec 403 mln USD w 1998 roku.

Wstępna prognoza przewiduje, że zbiory rzepaku w Polsce w 2000 r., w związku z redukcją powierzchni jego uprawy, jak i plonów, wyniosą nie więcej niż 850 tys. ton, tj. będą o ok. 25% mniejsze niż w roku poprzednim. Oznacza to, iż po dwóch latach wysokiej produkcji rzepaku w kraju, w br. nastąpi ponownie jej regres.

Niższe zbiory rzepaku w 2000 r. będą następstwem przede wszystkim zmniejszenia o ok. 90 tys. ha (o ok. 20%) powierzchni zasiewów rzepaku ozimego. GUS szacuje, że jesienią 1999 r. rolnicy obsiali rzepakiem ozimym ok. 365 tys. ha wobec ok. 460 tys. ha w roku poprzednim. Redukcja areалу uprawy rzepaku ozimego spowodowana została znaczącym pogorszeniem opłacalności jego produkcji w relacji do zbóż. Z tych samych względów niższy też będzie o ok. 40 tys. ha (o ok. 40%) areal uprawy rzepaku jarego. W 2000 r. wyniesie on prawdopodobnie ok. 60 tys. ha wobec ok. 100 tys. ha w 1999 roku. Całkowita powierzchnia zasiewów rzepaku pod tegoroczne zbiory będzie o ponad 20% mniejsza niż w roku po-

przednim i wyniesie ok. 430 tys. ha wobec 545 tys. ha w 1999 roku.

Plony rzepaku w 2000 r., z uwagi na trwającą niemalże od połowy kwietnia do połowy maja suszę, przy sygnalizowanym w wielu województwach nieco niższym zużyciu środków plonotwórczych pod tę uprawę (w związku ze znaczącym pogorszeniem kondycji ekonomicznej gospodarstw rolnych), mogą nie przekroczyć nawet 2,0 t/ha. W porównaniu z 1999 r. uległyby dalszej, 4% redukcji (w 1999 r. spadek plonów, w porównaniu do roku poprzedniego, wyniósł ok. 12%).

Ceny skupu rzepaku po tegorocznych zbiorach wzrosną, z uwagi na niską jego produkcję i niedobór podaży tego surowca na rynku krajowym. Z wstępnych informacji wynika, że po nowych zbiorach producenci za 1 tonę rzepaku standaryzowanego (oczyszczony i osuszony) otrzymają ok. 750-850 zł, a za rzepak surowy (wprost z kombajnu) o 50-100 zł mniej. Szacuje się, że średnioważona cena skupu rzepaku (standaryzowanego i niestandaryzowanego) w III kwartale 2000 r. wyniesie ok. 750-800 zł/t i będzie o 20-30% wyższa niż w III kwartale 1999 roku. Przy przewidywanych w tym czasie średnich cenach skupu pszenicy bez dopłaty w wysokości 440-450 zł/t, tj. o 4-6% wyższych niż w roku poprzednim, nastąpi poprawa relacji cen rzepak – pszenica z 1,47: 1 w III kwartale 1999 r. do 1,74: 1 w III kwartale 2000 r., co zapewne będzie zachęcać producentów do zwiększenia areálu upraw rzepaku ozimego pod zbiory roku następnego.

Zasoby krajowe (zapasy początkowe + produkcja) nasion rzepaku u prognozy sezonu 2000/01 będą kształtowały się na poziomie ok. 900 tys. ton, co oznacza, że będą niemalże o jedną czwartą mniejsze niż przed rokiem. Mimo niższych zasobów krajowych rzepaku, lecz przy założeniu, że nie będzie realizowany jego eksport, a import wyniesie tyle samo co w sezonie poprzednim (ok. 30 tys. ton), można przewidywać, że przemysł tłuszczowy w sezonie 2000/01 przerobi ok. 840 tys. ton tego surowca, tj. o ok. 4% więcej niż w sezonie

1999/2000. Produkcja surowego oleju rzepakowego będzie o ok. 15 tys. ton wyższa niż w sezonie poprzednim i wyniesie ok. 350 tys. ton, zaś produkcja śrut rzepakowych wzrośnie o ok. 20 tys. ton i osiągnie wielkość ok. 480 tys. ton. Przewidywany jest też niewielki, ok. 3% wzrost produkcji tłuszczów roślinnych (olejów i margaryn) do poziomu 720 tys. ton wobec 699 tys. ton w roku poprzednim.

W 1999 r. nastąpiło dalsze pogorszenie wyników ekonomiczno-finansowych przemysłu tłuszczowego. Przemysł ten utracił zdolności generowania zysku, obniżył płynność finansową, jak również osłabił aktywność inwestycyjną. Przemysł tłuszczowy utrzymujący do 1997 r. wiodącą pozycję wśród branż przemysłu spożywczego, w latach 1998-1999 uzyskał wskaźniki ekonomiczno-finansowe znacznie niższe od średnich w tym przemyśle. Przewidywane w 2000 r. zmiany uwarunkowań rynkowych i makroekonomicznych nie rokują szans na poprawę stanu finansowego sektora olejarskiego.

W 2000 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, ujemne saldo obrotów handlu zagranicznego w sektorze oleistych prawdopodobnie zwiększy się o ok. 35% i wyniesie ok. 265 mln USD. Pogłębienie deficytu w obrotach oleistymi będzie skutkiem niskiej krajowej produkcji rzepaku. W ślad za tym nastąpi wzrost importu surowców oleistych – przede wszystkim olejów roślinnych, a także nasion, przy czym zakupy nasion rzepaku będą ograniczone do ok. 30 tys. ton, tj. nie przewyższą poziomu kontyngentu, dla którego obowiązuje niższa, 15% stawka celna. Natomiast z uwagi na niedobór rzepaku na rynku krajowym, nie będzie realizowany jego eksport, który w 1999 r. przekroczył 300 tys. ton, a zmiany w eksporcie śrut rzepakowych i tłuszczów roślinnych będą niewielkie.

Przewiduje się, że do końca I półrocza 2000 r. rynek tłuszczów roślinnych będzie charakteryzował się dużą stabilizacją cen. Można natomiast oczekiwać, że w II półroczu 2000 r., z uwagi na wzrost kosztów surowców dla przemysłu tłuszczowego, w związku z przewidywanym zwiększeniem

cen krajowego rzepaku, jak i olejów z importu, dynamika cen margaryn i olejów ulegnie przyspieszeniu. W 2000 r. wzrost cen tłuszczów roślinnych będzie wyższy niż w roku poprzednim. Jednakże w okresie grudzień 1999 – grudzień 2000 prawdopodobnie nie przekroczy on wzrostu cen całej żywności.

Prognozowane zmiany na rynku tłuszczów roślinnych pozwalają ocze-

kiwać, iż konsumpcja tłuszczów roślinnych w Polsce w 2000 r. (wg danych bilansowych) przekroczy poziom 18 kg w przeliczeniu na 1 mieszkańca wobec 17,8 kg w 1999 r. i będzie stanowić ok. 61% całkowitego spożycia tłuszczów.

W sezonie 2000/01 światowa produkcja roślin oleistych osiągnie rekordowy poziom 303,8 mln ton, tj. będzie o 2,4% wyższa niż w sezonie po-

przednim. Wzrośnie światowa produkcja soi do 164,2 mln ton (o 6,1%), lecz obniży się produkcja rzepaku do 40,0 mln ton (o 5,2%), słonecznika do 25,9 mln ton (o 2,6%), bawełny i lnu. W nadchodzącym sezonie światowy popyt na nasiona oleiste przekroczy ich produkcję, co wpłynie na wzrost cen tych surowców na rynku międzynarodowym, a zarazem będzie oddziaływać stymulująco na poziom cen rzepaku krajowego.

SUMMARY

The 1999 year was the second consecutive one in which winter and spring rapeseed crops exceed 1 mill tons. In spite of high crop recorded last year shortages of rapeseed on domestic market were observed in the second half of the 1999/2000 season. It was caused by excessive exports of rapeseed in the first half of the 1999/2000 season (about 30% of domestic production). In the season of 1999/2000 Poland improved its position of a net exporter on international markets. However the scope of rapeseed processing at domestic oil crushers declined as compared to the previous season. In 1999 the results of foreign trade in oilseeds remarkably improved as compared to 1998. Oilseeds export increased as well as the export of oil meal and other final products of fat industry. On the other hand imports of raw materials and oil products (excluding margarine) declined. Therefore the deficit in foreign trade more than halved and totalled 195 mill USD versus 403 mill USD in 1998.

According to preliminary forecast, due to reduction in plantings and decline in yields rapeseed crops in 2000 will not exceed 850 thousand tons, which would be about 25% lower than in the previous year. So after two years of high rapeseed production that means once again a regress is to occur in the current year.

Decline in rapeseed crops will mainly result from reduction in plantings of winter varieties by 90 thousand ha or about 20%. According to CSO estimates in the autumn 1999 farmers sown winter rapeseed over approx. 365 thousand ha versus about 460 thousand ha in the previous year. The reduction in rapeseed area mirrored decline in profitability of its production in relation to grains. For the same reasons the area of spring varieties will be reduced by 40 thousand ha or about 40% to 60 thousand ha versus 100 ha in 1999. Thus total area of rapeseed for this year's harvest will decline by 20% to 430 thousand ha versus 545 thousand ha in 1999.

Due to drought since the middle April to middle May 2000 and lower

use of in many provinces inputs (because of significant deterioration in economic condition of farms) rapeseed yields are likely not to exceed 2,9t per hectare. In comparison with 1999 it would mean further decline by 4% (in 1999 rapeseed yields declined by about 12% as compared to 1998).

Due to forecast decline in production and thus shortages on domestic market rapeseed procurement prices will rise after this year's harvest. Considering preliminary information rapeseed producers will receive some 750-850 PLN/t of standardised (cleaned and dried seeds) after new harvest and some 50-100 PLN/t less for raw seeds (straight from a harvester). Average weighted procurement price (standardised and not standardised) in the third quarter of 2000 is estimated to range from 750 to 800 PLN/t, which would be some 20-30% higher than in the third quarter of 1999. Having forecast for the period wheat prices without deficiency payment at some 440-450 PLN/t (4-6% higher than a year ago), price ratio of rapeseed versus wheat will improve from 1,47:1 in the third quarter of 1999 to 1,74:1 the third quarter of 2000. Such improvement shall encourage producers to enlarge rapeseed area for the harvest next year.

At the beginning of the 2000/2001 total domestic supply (beginning stocks + production) of rapeseed will amount to about 900 thousand tons, which would be lower by almost 25% than a year ago. Besides decline in domestic supplies, but assuming no exports and imports remaining at the level from previous season (some 30 thousand tons), fat industry in the season of 2000/2001 will process approx. 840 thousand tons, which would be about 4% higher than in the season of 1999/2000. The production of raw rapeseed oil will total 350 thousand tons, which would be higher than in the previous season by about 15 thousand tons. The production of rapeseed meal will increase by about 20 thousand tons to approx. 480 thousand tons. The production of vegetable fats (oils and margarine) is projected to slightly increase (by 3%) to 720 thousand tons versus 699 thousand tons in the previous year.

There was a subsequent deterioration in financial and economic results of fat industry in 1999. This branch lost ability to generate profits; its financial liquidity and investments also declined. Fat industry held leading position in food industry up to 1997. Financial and economic results in the period of 1998-99 fell below the average of the whole food industry. The changes in market situation and macroeconomic conditions forecast for the current year do not indicate good prospects for the improvement of financial standing of oil sector.

The negative balance of foreign trade in oilseed the year 2000 as compared to 1999 will probably increase by 35% and total about 265 mill USD. Deterioration of balance of foreign trade will be caused by decline in domestic production of rapeseed. Following that oilseed increase in oilseed imports (mainly vegetable oils, and seeds) can be expected. However import of rapeseed shall be restricted to 30 thousand tons, i.e. not exceed the level of import quota within which import duty set at 15% ad valorem. Due to rapeseed shortages on domestic market exports will not take place. In 1999 rapeseed exports exceeded 300 thousand tons. Forecast changes in export prices of rapeseed meals and fats are not of great significance.

It is projected that by the end of the first half of 2000 fat market will be featured with price stabilisation. Therefore due to forecast increase in domestic prices dynamics of the prices of vegetable fats in the later half of 2000 will be higher than in the previous year. However in the period of December 1999 – December 2000 the growth of vegetable fat prices is not likely to exceed overall growth of food prices.

Forecast changes in the market of vegetable fats indicate that their per capita consumption in the year 2000 (according to balance sheet data) will exceed 18 kg versus 17,8 kg recorded in 1999. It will contribute approx. 61% of total intake of fats.

World production of oilseeds in the season of 2000/01 will reach a re-

cord level of 303,8 mill tons, which would be higher by 2,4% than in the previous season. Soybean production will increase to 164,2 mill tons (by 6,1%) but the production of rape-

seed and sunflowers will decline respectively to 40,0 mill tons (by 5,2%) and 25,9 mill tons (by 2,6%). The production of flax cotton is also to decline. In the next season world demand

for oilseeds will exceed their production, which would lead to increase in prices and stimulate rapeseed prices on domestic market.